

Dariusz Sieczkowski

Podstawowe przysłowia w języku słowackim

ponad 600 najpopularniejszych słowackich przysłów
publikacja darmowa (CC-BY-ND)
Oświęcim 2020

Najważniejsze słowackie przysłowia wraz z ich polskimi odpowiednikami. Przysłowia w języku słowackim często występują w różnych formach, stąd też znajdują się przypadki, że kilka słowackich przysłów ma jeden polski odpowiednik. W przypadku niektórych przysłów kursywą oznaczyłem przybliżony polski odpowiednik. Lista zawiera tylko najpopularniejsze przysłowia w języku słowackim, opracowanie bardziej szczegółowego słownika wymagałoby dostępu do słowackiej literatury specjalistycznej. Jest to praca amatorska, nie gwarantuję więc poprawności tłumaczeń.

Część słowackich przysłów to przysłowia archaiczne, regionalne, dlatego jeśli zwykły Słowak nie zna takiego przysłowia, nie oznacza to, że ono nie istnieje.

A

Aby bol aj baran celý aj vlk sýty. - Aby wilk był syty i koza cała.

Aby sa i cap nažral i kapusta ostala celá. - Aby wilk był syty i koza cała.

Aj kohút je smelší na svojom smetisku. - Każdy kogut na swych śmieciach śmielszy.

Aj malé ryby sú ryby. - Małe ryby też ryby.

Aj na kameni sa vyspiš, keď máš čisté svedomie. - Czyste sumienie jest najlepszą poduszką.

Aj najmilší host', tri dni dost'. - Gość i ryba trzeciego dnia cuchnie.

Aj slepá kura zrno nájde. - Trafiło mu się jak ślepej kurze ziarno.

Aj z čítaných oviec vlk berie. - Wilk i cechowane owce porwie.

Ak nepríde hora k Mohamedovi, príde Mohamed k hore. - Nie przyszła góra do Mahometa, przyszedł Mahomet do góry.

Aká matka, taká Katka. - Jaka matka, taka córka.

Aká otázka, taká odpoveď. - Jakie pytanie, taka odpowiedź.

Aká práca, taká pláca. - Jaka praca, taka płaca.

Ako prišlo, tak odišlo. - Łatwo przyszło, łatwo poszło.

Ako sa do hory volá, tak sa z hory ozýva. - Jak Kuba Bogu, tak Bóg Kubie.

Ako si kto ustelie, tak bude spať. - Jak sobie pościelesz, tak się wyśpisz.

Ako ty mne, tak ja tebe. - Jak Kuba Bogu, tak Bóg Kubie.

Aký mlynár, taký mlyn. - Jaki pan, taki kram.

Aký otec taký syn, aké drevo taký klin. - Jaki ojciec, taki syn. jakie drzewo, taki klin.

Aký pán, taký krám. - Jaki pan, taki kram.

Aký vták, taká pieseň. - Jaki ptaszek, takie śpiewy.

Ani kura zadarmo nehrabe. - Za darmo nawet kura nie gdacze.

Ani pán Boh všetkým ľuďom nevyhovie. - Jeszcze się taki nie urodził, co by wszystkim dogodził.

Ani Rím nepostavili za jeden deň. - Nie od razu Rzym zbudowano.

Až keď preskočíš, povedz hop. - Nie mów hop, dopóki nie przeskoczysz.

B

Baba je od čerta horšia. - Baba zła gorsza jest od diabła.

Baba z voza, vozu ľahšie. - Baba z wozu, koniom lżej.

Baba, to je meča bezodná, nikdy nemá dost'. - Dzieciom, kurczętom, księżom i kobietom nigdy dosyć.

Babka k babce, budú kapce. - a) Ziarnko do ziarnka, a zbierze się miarka.

b) Grosz do grosza, a będzie kokosza.

Bez peňazí na svete človek nič nezvedie. - Pieniądz rządzi światem.

Bez práce nie sú koláče. - Bez pracy nie ma kołaczy.

Bez vetra sa ani lístok (na strome) nepohne. - Nie ma dymu bez ognia.

Bieda je najlepši majster, ona všeličomu naučí. - Bieda uczy rozumu.

B - dokończenie z poprzedniej strony

Blázon po mnohom smiechu poznany býva. - Głupi się śmieje, choć się nic nie dzieje.

Blesk neudrie dvakrát na to isté miesto. - Blesk nie trafia dwa razy w to samo miejsce.

Bližšia košeľa ako kabát. - Bliższa koszula ciała niż sukmana.

Boh nie je horlivý, ale pamätlivý. - Pan Bóg nierychliwy, ale sprawiedliwy.

Boha ľahá za nohy a čerta za rohy. - *Boga na języku a diabła ma w sercu.*

Božie cesty sú nevyspytateľné. - a) Boskie wyroki są niezbadane.

b) Niezbadane są ścieżki Pana.

Božie mlyny melú pomaly, ale isto. - Pan Bóg nierychliwy, ale sprawiedliwy.

Brada ako u proroka, cnosť ako u drába. - a) *Nie wszystko złoto, co się świeci.*

b) *Pozory mylą.*

Brada apoštolská, fúzy diabolské. - a) *Nie wszystko złoto, co się świeci.*

b) *Pozory mylą.*

Brada nerobí mudrca. - Broda mędrce nie czyni.

C

Cesta do pekla je vystlaná dobrými predsavzatiami. - Droga do piekła wybrukowana jest dobrymi chęciami.

Cudziemu človeku svoje tajnosti nezveruj, môžeš o ne ľahko prísť! - Co chcesz mieć tajemnego, miej u siebie samego.

Cvik robí majstra. - Trening czyni mistrza.

Č

Čas a vytrvalosť dovedú slimáka do Jeruzalema. - Wytwałość prowadzi do celu.

Čas hojí rany. - Czas goi rany.

Čas je nejlepší lékař. - Czas goi rany.

Čas sú peniaze. - Czas to pieniądz

Časom všetko navrch vyjde. - Wyjdzie szydło z worka.

Častá kropaj aj kameň porazí. - Kropla drąży skałę.

Časy sa menia. - Czasy się zmieniają.

Čert (nikdy) nespí. - Licho nie śpi.

Čert serie na najväčšiu kopu. - *Szczęście sprzyja bogatemu.*

Čí chlieb ješ, toho pieseň spievaj. - Kto czyj chleb je, tego piosenkę śpiewa.

Čím je baran starší, tým je roh tvrďší - (reg.) Czem kozieł starszy, tem róg twardszy.

Čím kto hreší, tým trestaný býva. - Kto mieczem wojuje, ten od miecza ginie.

Čím viac húb, tým tuhšia zima. - Gdy grzyby wielkie korzenie mają, wielką zimę zapowiadają.

Čísla neklamú. - Liczby nie kłamią.

Čistota pol života. - Porządek jest duszą wszystkiego.

Človek bez slobody, čo ryba bez vody. - Człowiek bez swobody, jest jak ryba bez wody.

Človek človeku vlkom. - Człowiek człowiekowi wilkiem.

Človek hlúpy neustúpi. - Mądrzejszy ustąpi.

Človek i na šibenicu privykne. - *Człowiek przyzwyczai się do wszystkiego.*

Človek mieni, pánboh mení. - Człowiek strzela, Pan Bóg kule nosi.

Človek sa celý život/do smrti učí. - Człowiek uczy się przez całe życie.

Čo Janík zameškal, Jano nedobehne. - Czego Jaś się nie nauczył, tego Jan nie będzie umiał.

Čo je cisárovo cisárovi, čo je božie, Bohu. - Cesarzowi, co cesarskie, Bogu, co boskie.

Čo je lacné, nie je vzácne. - *Coś, za co nie płacisz, nie ma wartości.*

Čo je po honore, keď nič niet v komore. - Co po honorze, kiedy pustki w worze.

Čo ma nezabije, to ma posilní. - Co cię nie zabije, to cię wzmocni.

Čo môžeš urobiť dnes, neodkladaj na zajtra. - Co możesz zrobić dzisiaj, nie odkładaj na jutro.

Čo na srdci, to na jazyku. - Co na sercu, to na języku.

Čo nechceš sebe samému, nerob druhému. - Nie czyń drugiemu, co tobie niemiłe.

Čo oko nevidí to srdce nebolí. - Czego oczy nie widzą, tego sercu nie żal.

Čo sa doma navarí, nech sa doma (aj) zje. - Nie pierz swoich brudów publicznie.

Č - dokończenie z poprzedniej strony

Čo sa Janko nenaučí, to sa Jano nedoučí. - Czego Jaś się nie nauczył, tego Jan nie będzie umiał.

Čo sa stalo, už sa neodstane. - Co się stało, to się nie odstanie.

Čo sa v mladosti naučíš, v starobe ako by si našiel. - Czego się za młodu nauczysz, na starość jakbyś znalazł.

Čo sa vlečie, neutečie. - Co się odwlecze, to nie uciecze.

Čo si kto zaseje, to bude aj žať. - Nawarzyłeś piwa, to je teraz wypij.

Čo ťa nepáli nehas. - Nie wywołuj wilka z lasu.

Čo tam po tituli, keď nieto v škatuli. - Co po tytule, kiedy pusto w szkatule.

Čo vysoko letí nízko padá. - Kto wysoko lata, nisko siada.

Ď

Ďateľ dube, a na prsia si trúsi. - Dzięki! drzewo kłuje i nos sobie psuje.

D

Darmo sa tam tlačíš keď ťa nechcú. - Nie pchaj się na siłę tam, gdzie cię nie chcą.

Darovanej kobyle do zubov nehľadia. - Darowanemu koniowi nie zagłada się w zęby.

Darovanému koňovi na zuby nepozerať. - Darowanemu koniowi nie zagłada się w zęby.

Dejiny píšu víťazi. - Zwycięzcy piszą historię.

Dejiny sa opakujú. - Historia lubi się powtarzać.

Desať ráz rozmysli a raz rob. - Najpierw pomyśl, potem zrób.

Deti a blázni hovoria pravdu. - Dzieci i głupcy mówią prawdę.

Dielo chváli majstra. - Dzieło chwali mistrza.

Dievča do dvanásteho roku češ, do šestnásteho strež, po šestnástém dekuj temu, kto ti vynese galibu z domu. - Córkę czesz, strzeż, potem zapłać komu, żeby ją wziął z domu.

Dlh je zlý druh. - Dobry zwyczaj nie pożyczaj.

Dlhé vlasy - krátky rozum. - Długie włosy, krótki rozum.

Dnes radosť, zajtra žalosť. - Dziś bal, jutro żal.

Do cudzej veci sa nemiešaj. - Nie pchaj nosa w nie swoje sprawy.

Do očí med a za chrbtom jed. - W oczy cudnie, poza oczy obłudnie.

Do tretice všetko dobré. - Do trzech razy sztuka.

Do zavretých úst mucha nevetí. - Do zamkniętych ust mucha nie wleci.

Dobrá psu mucha a človeku repa. - Dobra psu mucha, a chłopowi rzepa.

Dobrá rada nad zlato. - Dobra rada lepsza od złota.

Dobre myšiam keď mačky doma nieto. - Gdy kota nie ma w domu, myszy harczą.

Dobré sa chváli samo. - Dobry towar sam się chwali.

Dobré svedomie je mäkká poduška. - Czyste sumienie jest najlepszą poduszką.

Dobrého nikdy nazbyt/nezbyva. - Od przybytku głowa nie boli.

Dobry je i chlieb, keď nieto koláčov. - Nie stać na kołaczki, to jedz chlebuś, bracie.

Dobry priateľ v núdzi sa poznáva. - Prawdziwych przyjaciół poznaje się w biedzie.

Dobry strom dobré ovocie nesie. - Dobre drzewo dobrym owocem się okrywa.

Dobry sused lepší ako rodina. - Lepszy sąsiad bliski niż brat daleki.

Dobry tovar kupca nájde. - Na dobry towar znajdzie się kupiec.

Dočkaj času ako hus klasu. - Przyjdzie pora, znajdzie się rada.

Doma ako chceš, inde ako smieš. - Wolność Tomku w swoim domku.

Dotiaľ sa chodí s krčahom po vodu, kým sa nerozbije. - Dopóty dzban wodę nosi, dopóki mu się ucho nie urwie.

Dotiaľ vlk nosí, až jeho samého ponesú. - Nosił wilk razy kilka, ponieśli i wilka.

Dôveruj, ale preveruj. - Ufaj, ale sprawdzaj.

Drevo do lesa nevoz. - Nie wozi się drewna do lasu.

Duch je síce ochotný, ale telo je slabé. - Duch ochoczy, ale ciało mdłe.

Dva kohúty na jednom smetisku sa neznesú. - Dla dwóch kogutów za mało miejsca na jednym gnoju.

Dvakrát do tej istej rieky nevstúpiš. - Nie wchodzi się dwa razy do tej samej rzeki.

Dvakrát meraj, raz rež. - Dziesięć razy mierz, a raz utnij.

E

Ešte nie je všetkým dňom koniec. - *Jeszcze nie wszystko stracone.*

Ešte nikdy nebolo tak zle, aby nemohlo byť ešte horšie. - Nigdy nie jest tak źle, żeby nie mogło być gorzej.

Ešte vlka nezabili, už na jeho kožu pili. - Nie dziel skóry na niedźwiedziu.

H

Hlad je najlepšій kuchár. - Głód jest najlepszym kucharzem.

Hladnému sa vždy o chlebe sníva. - Głodnemu chleb na myśli.

Hlas ľudu, hlas boží. - Głos ludu jest głosem Boga.

Hlavou múr nepreraziš. - Głową muru nie przebijesz.

Hlupáci nevymrú. - *Głupich nie sieją, sami się rodzą.*

Hlúpi majú šťastie. - Głupi ma zawsze szczęście.

Hlúposť a pýcha na jednom strome rastú. - Głupota i duma idą w parze.

Hlúpy zle kúpi. - Gdy przyjadą na targ głupcy, cieszą się kupcy.

Hnev je zlý radca. - Gniew jest złym doradcą.

Hory s dolami sa nezídu, ale ľudia s ľuďmi sa zídu. - Góra z górą się nie zejdzie, ale człowiek z człowiekiem zawsze.

Host' a ryba na tretí deň smrdí. - Gość i ryba trzeciego dnia cuchnie.

Host' do domu, Boh do domu. - Gość w dom, Bóg w dom.

Hovoríť striebro, mlčať zlato. - Mowa jest srebrem, milczenie złotem.

Hriechy mladosti kára Boh na staré kosti. - Grzechy młodości karze Bóg w starości.

Huba človeka všade dovedie. - Kto pyta, nie błądzi.

CH

Chlap nech je len trochu krajší od čerta, už je dost' pekný. - Mężczyzna powinien być tylko trochę ładniejszy od diabła, a panna tylko trochę brzydsza od anioła.

Chlieb so soľou a skutok s dobrou vôľou. - Dobry chleb z solą, byle z dobrą wolą.

Chrasť bez vetra nezašušťí. - Nie ma dymu bez ognia.

Chudoba cti netratí. - a) Ubóstwo nie hańbi.

b) Ubóstwo cnoty nie traci.

Chudobnému aj z (prázdného) hrnca vykypí. - Biednemu wiatr w oczy.

Chudobnému veľa chýba, lakomému všetko. - Biednemu brakuje wiele, skąpemu wszystkiego.

Chudobný človek hotová opica. - Na biednego psy najgłośniej szczekają.

Chytrá robota dobrá nebýva. - Co nagle, to po diable.

I

I dobrému kocúrovi niekedy myš ušmykne. - Koń ma cztery nogi i też się potknie.

Iný kraj, iný mrav. - Co kraj, to obyczaj.

Istota je istota. - Strzeżonego Pan Bóg strzeże.

Ívery ďaleko od pňa nefrkajú. - Niedaleko pada jabłko od jabłoni.

J

Ja o koze, ty o voze. - Jeden o chlebie, drugi o niebie.

Ja pán, ty pán, kto bude svine pást'? - I ja waść, i ty waść, a kto będzie świnię paść?

Jabĺko nepadá ďaleko od stromu. - Niedaleko pada jabłko od jabłoni.

Je niečo zhnité v štáte dánskom. - *Źle się dzieje w państwie duńskim.*

Jeden strom nečiní háj. - Jedno drzewo nie tworzy lasu.

Jeden za všetkých, všetci za jedného. - Jeden za wszystkich, wszyscy za jednego.

Jedna lastovička leto nerobí. - Jedna jaskółka wiosny nie czyni.

Jedna prašivá ovca všetko stádo nakazí. - Jedna owca parszywa całe stado zarazi.

Jedným uchom dnu, druhým von. - Jednym uchem wchodzi, drugim wychodzi.

Jedz chlieb a pi vođu, neprídeš na chudobu. - Gdzie chleb i woda, tam nie ma głoda.

K

- Kam čert nemôže, pošle (starú) babu.** - Gdzie diabeł nie może, tam babę pošle.
- Kam nechodí slnko, tam chodí lekár.** - Gdzie nie zagłąda słońce, tam zagłąda lekarz.
- Každá líška svoj chvost chváli.** - Każda pliszka swój ogon chwali.
- Každá pesnička má svoj koniec.** - Wszystko ma swój koniec.
- Každá vec má dve strany.** - Każdy medal ma dwie strony.
- Každá vec má svoj čas.** - Na wszystko przyjdzie pora.
- Každá vec má svoju príčinu.** - Nic nie dzieje się bez przyczyny.
- Každé hrable k sebe hrabú.** - Każdy sobie rzepkę skrobie.
- Každé kura k sebe hrabe.** - Każdy sobie rzepkę skrobie.
- Každé prečo má svoje preto.** - a) Każdy skutek ma przyczynę.
b) Nie ma dymu bez ognia.
- Każdej piesni koniec býva.** - Wszystko ma swój koniec.
- Každému nevyhovieš.** - Jeszcze się taki nie urodził, co by wszystkim dogodził.
- Každému po zásluhe.** - Każdemu według zasług.
- Každému podľa jeho chuti.** - *Každý lubi/podoba mu się co innego.*
- Každý človek svoj križ niesť musí.** - Każdy swoje brzemie niesie.
- Každý chvíľku ťahá pilku.** - a) Fortuna kołem się toczy.
b) Raz na wozie, raz pod wozem.
- Každý je strojom svojho šťastia.** - Każdy jest kowalem własnego losu.
- Každý je taký starý, ako sa cíti.** - Masz tyle lat, na ile się czujesz.
- Každý má svoj vkus.** - O gustach się nie dyskutuje.
- Každý má svoju cenu.** - Każdego można kupić.
- Každý nech si len do svojho hrnca hľadá.** - Niech każdy swego kopyta pilnuje.
- Každý orač svoju brázdú chváli.** - Każda pliszka swój ogon chwali.
- Každý si nesie svoj križ.** - Każdy swój krzyż niesie.
- Každý ťahá za svoj koniec.** - Każdy sobie rzepkę skrobie.
- Každý vták ľúbi svoje hniezdo.** - Każdemu ptakowi swoje gniazdo miłe.
- Každý začiatok je ťažký.** - Początki bywają trudne.
- Kde čert nič nemôže vykonať, ta pošle starú babu.** - Gdzie diabeł nie może, tam babę pošle.
- Kde chvost riadi, tam hlava blúdi.** - Gdzie ogon rządzi, tam głowa błądzi.
- Kde je vôľa, tam je cesta.** - Dla chcącego nic trudnego.
- Kde líška drieme, daj pozor, kohút!** - Liszka głodna drzymie.
- Kde nič nie je, tam ani čert neberie.** - Z pustego i Salomon nie naleje.
- Kde sa dvaja bijú, tam tretí víťazí.** - Gdzie dwóch się bije, tam trzeci korzysta.
- Kde sa les rúbe, tam lietajú triesky.** - Gdzie drwa rąbią, tam wióry lecą.
- Keby koza neskákala, nohy by si nezlámała.** - Gdyby kózka nie skakała, to by nóżki nie złamała.
- Keby nebolo/nie keby, boli by sme (všetci) v nebi.** - Gdyby babcia miała wąsy, byłyby dziadkiem.
- Keď (ti) dávajú, ber, keď (ť'a) bijú, utekaj.** - Jak dają to bierz jak biją to uciekaj.
- Keď dub padne, ledakto triesky zbiera.** - Gdy się drzewo obali, każdy wióry zbiera.
- Keď dvaja robia to isté, nie je to vždy to isté.** - Gdzie dwaj robią to samo, to nie jest to samo.
- Keď jeden sprostý skalu do studne hodí, ani desať múdrych ju nevytiahne.** - Gdy jeden głupi wrzuci kamień do studni/do ogrodu, to dziesięciu mądrych go nie wydobędzie.
- Keď máš zuby, nemáš chleba; keď máš chleba, nemáš zubov.** - Dano chleba, gdy zębów pozbył.
- Keď na Medarda prší, bude pršať za štyridsať dní.** - Jeśli Medard się rozdeszczy, takich będzie dni czterdzieści.
- Keď netečie, aspoň kvapká.** - 1) *Lepszy rydz niż nic.*
2) *Jak się nie ma, co się lubi, to się lubi, co się ma.*
- Keď rinčia zbrane, múzy mlčia.** - Podczas wojny milczą Muzy.
- Keď sa chce, tak sa dá.** - Dla chcącego nic trudnego.
- Keď sa rúbe les, ívery fŕkajú.** - Gdy drwa rąbią, wióry lecą.
- Keď sokol oprchné, vrana ho ošklbne.** - Gdy sokół spieszeje, bije go i wrona.
- Keď už mám ísť do pekla, volím na paripec ako na škape.** - Mam na szpatnym koniu jechać do piekła, to też porząd wolę na pięknym.
- Keď vtáčka lapajú, pekne mu spievajú.** - Ryby zwykle łowią sieciami, a ludzi pięknymi słówkami.
- Kohút na svojom smetisku pán.** - Kogut tylko na własnym gnojowisku dużo może.
- Kohút zaspieval a čert sa hned' na kolomaž rozliat.** - Kiedy kur zapieje, diabeł truchleje.
- Koleso šťastia sa krúti.** - Fortuna kołem się toczy.
- Koľko hláv, toľko rozumov.** - Co głowa, to rozum.

K - dokończenie z poprzedniej strony

- Koľko jazykov vieš, toľko krát si človekom.** - Ile języków znasz, tyle razy jesteś człowiekiem.
- Koľko krajov, toľko obyčajov.** - Co kraj, to obyczaj.
- Koľko ľudí, toľko chutí.** - Ilu ludzi, tyle gustów/opinii.
- Komu česť, tomu česť.** - Komu cześć, temu chwała.
- Komu niet rady, tomu niet pomoci.** - *Kto nie chce slúchať, musí cíerpieć/odczuć.*
- Komu sa nelení, tomu sa zelení.** - a) Komu się nie leni, temu się zieleni.
b) Kto się nie leni, zrobi złoto z kamieni
- Koniec dielo chváli.** - Koniec wieńczy dzieło.
- Koniec dobrý, všetko dobré.** - Wszystko dobre, co się dobrze kończy.
- Konkurencia nespí.** - Konkurencja nie śpi.
- Kotol hrniec karhá (a obidva sú čierne).** - Przyganiał kociół garnkowi.
- Kováčova kobyla a šustrova žena chodia bosé.** - Szewc bez butów chodzi.
- Koza z vozu, vozu lehčejši.** - Baba z wozu, koniom lżej.
- Kôň má štyri nohy, a predsa sa potkne.** - Koń ma cztery nogi i też się potknie.
- Krv nie je voda.** - Krew nie woda.
- Kto do neba kameň hádže, na jeho vlastnú hlavu padá.** - Kamień ku górze rzucony wraca się na głowę ciskającego.
- Kto do neba pľuje, na tvár mu padá.** - Gdy plujesz w górę, zasłoń twarz.
- Kto do teba kameňom, ty do neho chlebom.** - Kto w ciebie kamieniem, ty w niego chlebem.
- Kto druhému jamu kope, sám do nej padá.** - Kto pod kim dołki kopie, ten sam w nie wpada.
- Kto dvoch zajacov naháňa, ani jedného nechytí.** - Kto dwa zające goni, żadnego nie uchwyci.
- Kto hľadá, nájde.** - Kto szuka, ten znajdzie.
- Kto chce chleba, pracuj, čo treba.** - Chleba dorabiać się trzeba.
- Kto chce psa biť, palicu si nájde.** - Jak się chce uderzyć psa, kij się znajdzie.
- Kto chce viať, musí siať.** - 1) Bez pracy nie ma kołaczy
2) Kto chce zbierać plony, musi siać
- Kto chce všetko vedieť, privčas ostarieva.** - Ciekawość to pierwszy stopień do piekła.
- Kto je v peci, myslí, že sú všetci.** - Każdy sądzi według siebie.
- Kto kúpil koňa, berie aj uzdu.** - Kto kupił konia, bierze i uzdę.
- Kto lenivo žije, sám seba bije.** - Kto stoi w miejscu, ten się cofa.
- Kto má škodu, má i posmech.** - Na pochyłe drzewo wszystkie kozy skaczą.
- Kto mastí, ten sa vezie.** - Kto smaruje, ten jedzie.
- Kto mečom bojuje, mečom zahynie.** - Kto mieczem wojuje, ten od miecza ginie.
- Kto miluje povolí, toho hlava nebolí.** - Kto miłuje powoli, tego głowa nie boli.
- Kto mlčí, ten svedčí.** - Milczenie oznacza zgodę.
- Kto nemá chuti, ľahko sa vykrúti.** - Paluszek i główka to szkolna wymówka.
- Kto nemá v hlave, má v päťách.** - Kto nie ma w głowie, ten ma w nogach.
- Kto nemá v hlave, v sklepe nekúpi.** - *Kto z prirodzenia głupi, i w Paryżu sobie rozumu nie kupi.*
- Kto nepracuje, nech neje.** - Kto nie pracuje, niech nie je.
- Kto neskoro chodí, sám sebe škodí.** - Kto późno przychodzi, sam sobie szkodzi.
- Kto nič nerobí, nič nepokazí.** - Nie popełnia błędów ten, kto nic nie robi.
- Kto platí, ten porúča.** - Kto płaci, ten wymaga.
- Kto počtuje, ten gazduje.** - *Kto liczy, ten dziedziczy.*
- Kto povie a, musí povedať aj b.** - Jak się powiedziało A, to trzeba powiedzieć B.
- Kto príde medzi vrany, musí kvákať ako ony.** - Jeśli wejdiesz między wrony, musisz krakać tak jak one.
- Kto prútik neohýba, strom ťažko ohne.** - Czym skorupka za młodu nasiąknie, tym na starość trąci.
- Kto prv príde, ten prv melie.** - Kto pierwszy, ten lepszy.
- Kto ráno vstáva, tomu Boh dáva.** - Kto rano wstaje, temu pan Bóg daje.
- Kto raz klame, tomu neveria, aj keby hovoril pravdu.** - Kłamcy nie wierzy się, nawet gdyby mówił prawdę.
- Kto sa bojí, neobstojí.** - Do odważnych świat należy.
- Kto sa bojí, nesmie do lesa.** - Kto się boi wilka, nie powinien chodzić do lasu.
- Kto sa dá do boja/na vojnu, musí bojovať.** - *Skończ, co zacząłeś.*
- Kto sa chráni i Boh ho ochráni.** - Strzeżonego Pan Bóg strzeże.
- Kto sa mieša do otrúb, toho svine zožerú.** - Kto się miesza między plewy, tego świnie zjedzą.
- Kto sa opytuje, všade cestu nájde.** - Kto pyta, nie błądzi.
- Kto sa raz popáli, aj huspeninu dúcha.** - Kto raz się sparzył, na zimne dmucha.
- Kto sa smeje v piatok, bude v nedeľu plakať.** - Kto się w piątek śmieje, zapłacze w niedzielę.
- Kto sa topí, aj slamky/britvy sa chytí.** - Tonący brzytwy się chwyta.

K - dokończenie z poprzedniej strony

Kto sa zmladi učil leda, bude volat' v stárí: beda! - Młodość leniwa, starość płacziwa.

Kto si bez viny, zhod' zhora kameň. - Kto jest bez winy, niech pierwszy rzuci kamieniem.

Kto si čo navaril, nech si aj zje. - Nawarzyłeś piwa, to je teraz wypij.

Kto si babku/groš neváži, na zlatku sa nezáži. - a) Kto grosza nie szanuje, ten złotówki/szeląga nie wart.
b) Nie jest wart pełnego trzosa ten, kto nie szanuje grosza.

Kto si mála neváži, mnohého nie je hoden. - Kto grosza nie szanuje, ten złotówki/szeląga nie wart.

Kto si počká, ten sa dočká. - Przyjdzie pora, znajdzie się rada.

Kto spí, nehreší. - Kto śpi, ten nie grzeszy.

Kto uctí psa, uctí pána. - Kto rad Pana widzi, to i psa jego.

Kto včas dáva, dvakrát dáva. - Dwa razy daje, kto prędko daje.

Kto včas ráno vstáva, plné truhly máva. - Kto rano wstaje, temu Pan Bóg daje.

Kto vietor seje, žne dážd'/búrku. - Kto sieje wiatr, zbiera burzę.

Kto vysoko lieta, nízko padá. - Kto wysoko lata, nisko siada/upada.

Kuj železo, kým je horúce. - Kuj żelazo, póki gorące.

Kurča učí starú sliepku. - Jajko chce być mądrzejsze od kury.

L

Lačnému chlieb na mysli. - Głodnemu chleb na myśli.

Ľahko je dávat' z cudzieho. - Łatwo cudzym szafować.

Ľahko tomu, kto má peňazi dost'. - Nie rozumie nędzy, kto pełen pieniędzy.

Ľahký nábytok, ľahký rozbytok. - Łatwo przyszło, łatwo poszło.

Láska hory prenáša. - Miłość przenosi góry.

Láska ide cez žalúdok. - Przez żołądek do serca.

Láska je slepá. - Miłość jest ślepa.

Láska nehnevaná nie je milovaná. - Kto się czubi, ten się lubi.

Láska nepozná hranice. - Miłość nie zna granic.

Lásku si nevyvůníš. - Przymuszona miłość się nie darzy.

Lekár lieči, Pán Boh uzdravuje. - Lekarz leczy, Bóg uzdrawia.

Len blázon sa vždy smeje. - Głupi się śmieje, choć się nic nie dzieje.

Lenivá ruka, hotová muka. - Lenistwo jest źródłem wszelkiego zła.

Lenivosť a bieda ruka v ruke chodia. - Młodość leniwa, starość płacziwa,

Lenivosť je matka nůdze. - Lenistwo jest źródłem wszelkiego zła.

Lepší vrabec v hrsti, ako holub na streche. - Lepszy wróbel w garści niż gołąb na dachu.

Lepšie dať vlnu ako ovcu. - Roztropniej dać wełnę niż dać całego barana.

Lepšie dať, ako brať. - Lepiej dawać niż brać.

Lepšie je chorobám predchádzať, než ich liečiť. - Lepiej zapobiegać niż leczyć.

Lepšie neskoro ako nikdy. - Lepiej późno niż wcale.

Lepšie raz vidieť ako stokrát počuť. - Lepiej zobaczyć coś raz, niż słyszeć o tym tysiąc razy.

Lepšie s múdрым plakat' ako s bláznom skákat'. - Lepiej z mądrym zgubić niż z głupim znaleźć.

Letel ako anjel a spadol ako čert. - Miłe złego początku, lecz koniec żałosny.

Lož má krátke nohy. - Kłamstwo ma krótkie nogi.

Ľudí sa rad, svojho rozumu sa drž. - Ludzi słuchaj, a rozum miej.

M

Mačka myší nenechá, liška sliepok, straka svojich skokov a vlk oviec. - Kot myszy nie niecha, lizka kur, a wilk owiec.

Mačku vo vreci nekupuj. - Nie kupuj kota w worku.

Maj každý deň za posledný. - Żyj tak, jakby każdy dzień był twoim ostatnim.

Malé deti, malé starosti, veľké deti, veľké starosti. - Małe dzieci, małe problemy. Duże dzieci, duże problemy.

Marec suchý, apríl mokry, máj studený dáva rok úrodný. - Suchy marzec, maj zaś chłodny, kwiecień mokry - rok niegłodny.

Márna práca vodu košom načierat'. - Z piasku bicza nie ukręcisz.

Matej ľady láme. - Na Świętego Macieja pierwsza wiosny nadzieja.

Medardova kvapka štyridsať dni kvapká. - Święty Medard kropi, czterdzieści dni w deszczu chłopi.

Medzi slepými je jednooký kráľom. - Na bezrybiu i rak ryba.

M - dokończenie z poprzedniej strony

Menej je niekedy viac. - Czasami mniej znaczy więcej.
Mladost' – radost'; staroba – choroba. - Młodość płochosć, starość nie radość.
Mladý môže (zomrieť), starý musí. - Młody może umrzeć, a stary musi.
Mladý pracuje silou, starý rozumom. - Młody używa ręki, stary rozumu.
Mladý vrabec učí sa čvrikat' od starého. - Od starych kruków młode uczą się krakać.
Mlynár sa vtedy prebudí, keď mu mlyn zastane. - Młynarzowi przerwie się spanie, gdy mu koło stanie.
Mnoho povolaných, málo vyvolených. - Wielu jest powołanych, lecz mało wybranych.
Moc múch aj koňa zje. - *W jedności siła.*
Mráz žihľavu nespáli. - Złego licha nie bierze.
Mrcha vták, čo do vlastného hniezda nečistí. - Zły to ptak, co własne gniazdo kala.
Múdrejší ustúpi. - Mądrzejszy ustąpi.
Múdremu napovedz, hlúpemu dopovedz. - Mądrej głowie dość dwie słowie.
Muž a žena – jedna duša. - Mąż i żona to jedna dusza w dwóch ciałach.
Muž je hlava, žena koruna na nej. - Dobra żona męża korona.
My o vlku a vlk za humny. - O wilku mowa, a wilk tu.
Myliť sa je ľudské. - Mylić się jest rzeczą ludzką.

N

Na dvoje baba hádala: alebo bude dážd' pršať, alebo bude pekne. - (Albo będzie deszcz, albo nie) – na dwoje babka wróżyła.
Na Gregora idú ľady do mora. - Na świętego Grzegorza idzie zima do morza.
Na hrubé vrece hrubá záplata. - Jak Kuba Bogu, tak Bóg Kubie.
Na jazyku med a v srdci jed. - Na ustach miód, a w sercu lód.
Na každého (raz) príde/dôjde. - Przyjdzie kryska na matyska.
Na každom šprochu, pravdy trochu. - W każdej plotce jest ziarenko prawdy.
Na každý hrniec sa pokrievka nájde. - a) Każdy garnek znajdzie swoją pokrywkę.
b) Każda potwora znajdzie swojego amatora.
Na lekára nemyslí, kto je veselej myslí. - *Śmiech to zdrowie.*
Na zajtra kto rád odkladá, nedosiahne to, čo hľadá. - Co możesz zrobić dzisiaj, nie odkładaj na jutro.
Na zlodejovi košuľa horí. - Na złodzieju czapka gore.
Nádej zomiera posledná. - Nadzieja umiera ostatnia.
Najdôležitejšie je dobre sa vyspať a vysrať. - Najważniejsze to dobrze się wyspać i wysrać.
Najprv sa mláti, potom sa platí. - Najpierw praca, potem płaca.
Najskôr práca, potom zábava. - Najpierw praca, potem zabawa.
Najtíťaž začať, potom už ide. - Pierwszy krok jest najtrudniejszy.
Neboj sa toho, kto hrozí mnoho. - Pies, który dużo szczeka, nie gryzie.
Nebuď zvedavý, budeš skoro starý. - Ciekawość to pierwszy stopień do piekła.
Nebude zo psa slanina, ani z vlka baranina. - Nie będzie ze psa słonina, a z guni aksamit.
Nedáš - dostaneš. - (*sport.*) Niewykorzystane sytuacje się mszczą.
Nedus oheň ohňom. - Ognia nie gasi się ogniem.
Nedvíhaj si vyššie nos, ako hlavu. - Nie zadzieraj nosa.
Nehovor hop, dokiaľ si nepreskočil. - Nie mów hop, dopóki nie przeskoczysz.
Nehraj sa s ohňom, labku si popáliš. - Nie igraj z ogniem, bo się sparzysz.
Nech (sa) mladost' vyburí. - Młodość musi się wyszumieć.
Nech psom tráva rastie, keď kone podochnú. - *Musztarda po obiedzie.*
Nech si každý pred svojím domom zametá. - Każdy powinien zamiatąć przed swoim progiem.
Nechod' na vodu bez vesla. - Bez wiosła na czółno nie siadaj.
Nechváľ deň pred večerom. - Nie chwal dnia przed zachodem słońca.
Nelej olej na oheň. - Nie dolewaj oliwy do ognia.
Nemaľuj čerta na stenu. - Nie wywołuj wilka z lasu.
Nemožno naraz slúžiť dvom pánom. - Nie można służyć dwóm panom.
Nemožno sedieť naraz na dvoch stoličkách. - Nie można służyć dwóm panom.
Nenos vodu do Dunaja/potoka. - Nie wozi się drewna do lasu.
Nepchaj nos, kde netreba. - Nie wpychaj nosa w nie swoje sprawy.
Nepchaj prsty medzi dvěre. - Nie kładź palca między drzwi.
Nepil konár pod sebou. - Nie podcinaj gałęzi, na której siedzisz.
Nepil' konár, na ktorom sedíš. - Nie podcinaj gałęzi, na której siedzisz.

N - dokończenie z poprzedniej strony

Nepriateľ zmierený, vlk skrotený - všetko jedno. - Wilk chowany, przyjaciel jednany, Żyd chrzczony - niepewny.

Nespomínaj čerta, zaraz príde. - Nie wywołuj wilka z lasu.

Nesúd' knihu podľa obalu. - Nie oceniaj książki po okładce.

Nesud', abys nebyl souzen. - Nie sądz, abys nie był sądzony.

Nešťastie (nikdy) nechodí samo. - Nieszczęścia chodzą parami.

Nešťastie nechodí po horách, ale po ľuďoch. - Nieszczęścia chodzą po ludziach.

Nešťastie v hre, šťastie v láske. - Kto nie ma szczęścia w kartach, ma szczęście w miłości.

Neučený majster, hotový kat. - Lichy majster niech psu buty robi.

Nevďak vládne svetom. - Niewdzięczność jest zapłatą świata.

Nevedomost' hriechu nečiní. - Nieświadomość grzechu nie czyni.

Nevie ľavica, čo robí pravica. - Nie wie lewica, co robi/czyni prawica.

Nezahrávaj sa s ohňom, lebo sa popáliš. - Nie igraj z ogniem, bo się sparzysz.

Neznalosť zákona neospravedľňuje. - Nieznajomość prawa nie usprawiedliwia.

Nezvaní hostia nebývajú vzácní. - Gość nie w porę gorszy (od) Tatarzyna.

Nič nie je zadarmo. - Nie ma nic za darmo.

Nie je dobre pravdu vraviť v panskom dvore. - *Źle zmyślać i źle prawdę mówić w pańskim dworze.*

Nie je všetko zlato, čo sa blyští. - Nie wszystko złoto, co się świeci.

Nielen (samým) chlebom je človek živý. - Nie samym chlebem człowiek żyje.

Niet nad vlastnú skúsenosť. - Doświadczenie jest najlepszym nauczycielem.

Niet ruže bez trńa. - Nie ma róży bez kolców.

Nikdy nehovor nikdy. - Nigdy nie mów nigdy.

Nikomu nelietajú (nepadajú) pečené holuby do úst. - Pieczone gołąbki, nie lecą same do gąbki.

Nikto nie je doma prorokom. - Nikt nie jest prorokiem we własnym kraju.

Nikto nie je nenahraditeľný. - Nie ma ludzi niezastąpionych.

Nikto nie je svätý. - Nikt nie jest święty.

Nosil víčko, nosil, a už jeho nesú. - Nosił wilk razy kilka, ponieśli i wilka.

Nová metla dobre metie. - Nowa miotła dobrze zamiata.

Núdza rozum zobúdzá. - Potrzeba matką wynalazku.

Núdza železo láme. - Dla chcącego nic trudnego.

O

O mŕtvych len dobre. - O zmarłych dobrze albo wcale.

Obarený pes i dažďa sa bojí. - Kto się raz sparzył, ten dmucha na zimne.

Od hlavy ryba smrdí. - Ryba psuje się od głowy.

Od lajna sa len zababreš. - Nie ruszaj gówna, bo śmierdzi.

Odvážnemu patrí svet. - Do odważnych świat należy.

Odvážnemu šťastie praje - Szczęście sprzyja odważnym.

Oheň je dobrý sluha, ale zlý pán. - Ogień i woda, dobry słudzy, lecz źli gospodarze.

Ohýbaj ma mamko, dokiaľ som ja Janko, keď ja budem Jano, neohneš ma mamó. - Czym skorupka za młodu nasiąknie, tym na starość trąci.

Oko je okno do duše. - Oczy są zwierciadłem duszy.

Oko za oko, zub za zub. - Oko za oko, ząb za ząb.

Opakovanie je matka múdrosti. - Powtarzanie jest matką wiedzy.

Opatrného i pánboh opatruje. - Strzeżonego Pan Bóg strzeże.

Orol muchy nechytá. - a) Nie dba orzeł o muchy.
b) Orzeł much nie łapie.

Ovcu na vlka zveril. - Wpuścił wilka do owczarni.

Ovcu strihá a ešte ju nemá. - Nie dziel skóry na niedźwiedziu.

P

- Padla kosa na kameň.** - Trafiła kosa na kamień.
- Paľica má dva konce.** - Każdy kij ma dwa końce.
- Panská láska na zajačom chvoste visí.** - Łaska pańska na pstrym koniu jeździ.
- Panské oko kone tučí.** - Pańskie oko konia tuczy.
- Papier veľa znesie.** - Papier przyjmie wszystko.*
- Pekné perie pekného vtáka činí.** - a) Szata czyni człowieka
b) Jak cię widzą, tak cię piszą.
- Peniaze krivia charakter.** - Pieniądze psują ludzi.
- Peniaze nesmrdia.** - Pieniądze nie śmierdzą.
- Peniaze nie sú všetko.** - Pieniądze to nie wszystko.
- Peniaze sú okrúhle, chytro sa rozkotúľajú.** - Toczą się pieniądze, bo okrągłe.
- Peniaze vládnú svetom.** - Pieniądz rządzą światem.
- Pes horší, čo mlčkom kuše.** - Najgorszy pies, co kąsa milczkiem.
- Pes, ktorý breše, nehryzie.** - Pies, który dużo szczeka, nie gryzie.
- Peter a Pavol huby sejú/rozsievajú.** - a) Święty Piotr i Paweł grzyby rozsiewają.
b) Piotr i Paweł tak na niby sieją w lesie pierwsze grzyby.
- Plné brucho učí sa hluchó.** - Pełny brzuch nie uczy się chętnie.
- Po bitke je každý generál.** - Po bitwie każdy jest generałem.
- Po nečase čas býva.** - Po burzy zawsze przychodzi słońce.
- Pod lampou býva najväčšia tma.** - Najciemniej jest pod latarnią.
- Podaj niekomu prst, schmatne ti celú ruku.** - Daj palec, a weźmie całą rękę.
- Podelená radosť je dvojnásobná radosť.** - Podzielona radość podwójną radością.
- Podľa seba súdim teba.** - Każdy sądzi według siebie.
- Podvod a klam zradí se sám.** - *Kłamstwo ma krótkie nogi.*
- Poje ako Poliak - zje za druhých šest'.** - (dosł.) *Poje jak Polak - zje za sześciu innych.*
- Pole má oči, les uši** - Pole ma oczy, las uszy.
- Polievka sa neje taká horúca, ako sa navarí.** - Nie taki diabeł straszny, jak go malują.
- Pomaly ďalej zjdeš.** - Wolniej jedziesz, dalej zajedziesz.
- Pomôž si človeče, aj Boh ti pomôže.** - Pomóż sobie, to i Bóg ci pomoże.
- Pomsta je sladká.** - Zemsta jest słodka.
- Ponáhľaj sa pomaly.** - Śpiesz się powoli.
- Poriadok musí byť.** - Porządek musi być.
- Poslední budú prví.** - Ostatni będą pierwszymi.
- Potkany opúšťajú (potápajúcu) sa loď.** - Szczyry pierwsze uciekają z tonącego statku/okrętu.
- Povedz mi, s kým sa priateľíš a ja ti poviem, kto si.** - Pokaż mi swoich przyjaciół, a powiem ci kim jesteś.
- Povedz pravdu, prebiješ si hlavu.** - Prawda w oczy kole.
- Pozde zamykať stajňu, keď kravu vlk zožral/keď kone vyviedli.** - (reg.) a) Zamknął stajnię, jak mu konia ukradli. b) *Mądry Polak po szkodzie.*
- Pozdné ženenie – hotové siroty.** - Kto późno żeni się, ma wczesne sieroty.
- Poznáš po vrave, čo jesto v hlavě.** - Poznać po słowie/mowie, co kto ma w głowie.
- Pôvod zaväzuje.** - Szlachectwo zobowiązuje.
- Pôžičky z priateľa robia nepriateľa.** - Pożycz pieniądze, a stracisz przyjaciela.
- Práca chváli majstra.** - Dzieło chwali mistrza.
- Práca šľachtí človeka.** - Praca uszlachetnia.
- Pravda oči kole.** - Prawda w oczy kole.
- Pravda sama sa háji.** - Prawda sama się obroni.
- Pravda výjde najavo.** - Wyjdzie szydło z worka.
- Prázdny sud najviac duní.** - 1) Mądry głupiego nie przegada.
2) Krowa, która dużo ryczy, mało mleka daje.
- Pre krásu treba trpieť.** - Aby być piękną, trzeba cierpieć.
- Pre pravdu sa ľudia hnevajú.** - Prawda w oczy kole.
- Pre stromy nevidí les.** - Drzewa zasłaniają mu las.
- Presnosť je výsadou kráľov.** - Punktualność jest grzecznością królów.
- Priateľ všetkých - priateľ nikoho.** - Przyjaciół wszystkich jest niczym przyjacielem.
- Priatel'ia bud'me, dlhy si plat'me.** - Kochajmy się jak bracia, liczymy się jak Żydzi.
- Príčína a výhovorka sa vždy nájde.** - Kto chce, szuka sposobu, kto nie chce - szuka powodu.
- Príde raz na psa mráz.** - Przyjdzie na psa mróz.
- Príležitosť robí zlodeja.** - Okazja czyni złodzieja.

P - dokończenie z poprzedniej strony

Proti gustu žiaden dišputát. - O gustach się nie dyskutuje.

Proti veku nieto lieku. - Na starość nie ma lekarstwa.

Protiklady sa priťahujú. - Przeciwności się przyciągają.

Prvá vína odpustená, druhá hrešená, tretia bitá. - Pierwsza wina darowana, druga wymawiana, trzecia objiana.

Prvý krok býva najťažší. - Pierwszy krok bywa najtrudniejszy.

Psí hlas do neba nejde. - Psie głosy nie idą w niebiosy.

Psy brešú, ale karavána ide ďalej. - Psy szczekają, karawana jedzie dalej.

Pustil si medveďa do včelína. - Wpuścił wilka do owczarni.

Pýcha na ulici, handry v truhlici. - Choć bieda w kamienicy, to hoc na ulicy.

Pýcha peklom dýcha. - Pycha do piekła spycha.

Pýcha predchádza pád. - Pycha przed upadkiem kroczy/chodzi.

* W potocznym obiegu istnieje także powiedzenie "papier zniesie wszystko".

R

Rád kocúr ryby jedá, ale za nimi do vody sa nedá. - Jadłby kot ryby, ale nie chce ogona maczać.

Rada by duša do raju/neba ale jej hrihy nedajú. - Chciałaby dusza do raju, ale jej grzechy nie dają.

Radost' chodí po žalosti. - *Po smutku radosť następuje.*

Radšej hamovať, ako banovať. - Najpierw pomyśl, potem zrób.

Radšej hrozný koniec ako hrôza bez konca. - Lepszy straszny koniec niż strach bez końca.

Radšej neskoro ako nikdy. - Lepiej późno niż wcale.

Radšej nezačať, ako nedokončiť. - Lepiej nie zaczynać niżli nie masz skończyć.

Ranná hodina, zlatá hodina. - Kto rano wstaje, temu Pan Bóg daje.

Ranný dážď, ženský plač a psie krívanie nemá dlhé trvanie. - Deszcz ranny - płacz panny, oba krótko trwają.

Raz si dole, raz hore. - Raz na wozie, raz pod wozem.

Reči sa hovoria/vravia, chlieb sa je. - Od słów do czynów wielka droga.

Remeslo je zlatá baňa. - Rzemiosło stoi za folwark.

Remeslo je zlatý srp. - Rzemiosło stoi za folwark.

Reťaz je taká silná, ako jej naslabší článok. - Łańcuch jest tak silny/mocny, jak jego najslabsze ogniwo.

Robota nie je zajac, neutečie. - Robota nie zając, nie ucieknie.

Rovný rovného si hľadá. - Ciągnie swój do swego.

Rozkázal pán psu a pes chvostu. - Kazał pan sługowi, sługa psu, pies chwostu.

Rozum prichodí s rokmi. - Mądrość przychodzi z wiekiem.

Rubáš vrecká nemá. - a) Śmiertelny całun nie ma kieszeni.

b) Trumna nie ma kieszeni.

Ruka ruku umýva. - Ręka rękę myje.

Ryba smrdí od hlavy. - Ryba psuje się od głowy.

S

S hlúpost'ou aj bohovia márne bojujú. - Z głupotą nawet bogowie walczą nadaremno.

S chuťou do toho, pol je hotovo. - a) Do odważnych świat należy.

b) Kto nie ryzykuje, zysku nie widzi.

S jídlem roste chuť. - Apetyt rośnie w miarę jedzenia.

S plameňom je zle hrať sa. - Nie igraj z ogniem, bo się sparzysz.

S poctivosťou najďalej zájdeš. - Uczciwością najwięcej osiągniesz.

Samochvála smrdí. - a) Kto się chwali, ten się gani.

b) Chwała z własnych ust śmierdzi.

Sedliak sa vždy za ušami škrabe. - Gówno chłopu, nie zegarek.

Skromnosť je cnosť. - Skromność to cnota.

Skúpy dva razy kúpi. - Chytry dwa razy traci.

Skúsenosť je najlepšia škola. - Doświadczenie jest najlepszym nauczycielem.

Sľub je sľub. - a) Obietnica to dług.

b) Słowo się rzekło, kobyła u płotu.

Sľuby sa sľubujú, blázni sa radujú. - Obiecanki-cacanki, a głupiemu radość.
Smiech je najlepší liek. - Śmiech to zdrowie.
Smrť všetko vyrovná. - W obliczu śmierci wszyscy jesteśmy równi.
Sobota virgasová/bálešová/kňazova/dievkina robota - Sobota - robota.
Spánok je najlepší liek. - Sen jest najlepszym lekarstwem.
Spolky - čertove volky. - Mówią jaskółki, że niedobre są spółki.
Sprostý sedliak, hrubé zemiaky. - Najgłupszemu chłopu największe kartofle się rodzą.
Stará láska nehrdzavie. - Stara miłość nie rdzewieje.
Starého psa nenaučíš novým móresom. - Starego psa nowych sztuczek nie nauczysz.
Staroba choroba. - Starość nie radość.
Starý a nemá rozum. - Stary a głupi.
Starý ale jarý. - Stary, ale jary.
Starý baran, tvrdý roh. - (reg.) Czem kozieł starszy, tem róg twardszy.
Starý robí viac rozumom ako rukami. - Młody używa ręki, stary rozumu.
Starý strom je nie dobré presádzať. - Starych drzew się nie przesadza.
Statočný muž padne, ale neustúpi. - Mężny może paść, ale nie ustąpić.
Stokrát opakovaná lož sa stáva pravdou. - Kłamstwo powtarzane sto razy staje się prawdą.
Strach má veľké oči. - Strach ma wielkie oczy.
Stratený čas sa nikdy nevráti. - Czas utracony nigdy się nie wróci.
Strom sa pozná podľa ovocia. - Drzewo poznaje się po owocach.
Studený máj, v stodole raj. - Chłodny maj, dobry urodzaj.
Suchý marec, mokrý máj - bude žito ako háj. - Suchy marzec, mokry maj, będzie żyto jako gaj.
Susedova krava, viacej mlieka dáva. - a) U sąsiada trawa jest zawsze bardziej zielona.
 b) Cudze chwalicie, swego nie znacie.
Svätí boli a hrešili. - *I dziś grzeszą, jak grzeszyli; ludzie zawsze ludźmi byli.*
Svetská sláva, poľná tráva. - Sława szybko przemija.
Sýty hladnému neverí. - Syty głodnego nie zrozumie.

Š

Šaty robia človeka. - Szata czyni człowieka./Jak cię widzą, tak cię piszą.
Šľachtictvo zaväzuje. - Szlachectwo zobowiązuje.
Šťastie je vrtkavé. - Fortuna kołem się toczy.
Štyri oči vidia viac ako dve. - Co dwie głowy, to nie jedna.
Šuster, drž sa svojho kopyta. - Pilnuj szewcze swojego kopyta.
Šustrove deti chodia bosé. - Szewc bez butów chodzi.

T

Taký vták sa hnuší, čo do vlastného hniezda trúsi. - Zły to ptak, co własne gniazdo kala.
Ten sa smeje najlepší, kto sa naposledy smeje. - Ten się śmieje, kto się śmieje ostatni.
Tichá voda brehy podmýva. - Cicha woda brzegi rwie.
Trafená hus zagága. - Uderz w stół, a nożyce się odezwą.
Trafila/padla kosa na kameň. - Trafiła kosa na kamień.
Trpezlivosť ruže prináša. - 1) Cierpliwość popłaca.
 2) Kropla draży skałę.

Ť

Ťažko ovcu s vlkom meriť. - Póki świat światem wilk owcy nie będzie bratem.

Ú

Účel posväčuje prostriedky. - Cel uświęca środki.
Ukáž čertovi prst, vezme ti celú ruku. - Daj palec, a weźmie całą rękę.
Urobil/spravil capa záhradníkom. - Zrobił kozła ogrodnikiem.
Úspech má veľa otcov. - Sukces ma wielu ojców.
Ústa zatváraj, oči otváraj. - Miej oczy szeroko otwarte, a usta otwieraj powoli.
Ustatej kobyle aj chvost je ťažký. - Dla zmęczonego konia i uzda ciężka.

V

- V cudzom oku vidí smietku, a vo svojom brvno nevidí.** - Źdźbło w oku bliźniego widzisz, a belki w swoim nie dostrzegasz.
- V jednej ruke chlieb, v druhej kameň.** - W jednej ręce chleb, w drugiej kamień trzyma.
- V noci je každá krava čierna.** - W nocy wszystkie koty są czarne.
- V nůdzi spoznáš priateľa.** - Prawdziwych przyjaciół poznaje się w biedzie.
- V piatok zlý počiatok.** - W piątek zły początek.
- V poznani je sila.** - Wiedza to potęga.
- V starej peci čert kúri.** - W starym piecu diabeł pali.
- V zdravom tele zdravý duch.** - W zdrowym ciele zdrowy duch.
- Vajatali hory, porodili myš.** - a) Z dużej chmury mały deszcz.
b) Góra urodziła mysz.
- Vajce chce byť múdrejšie ako sliepka.** - Jajko chce być mądrzejsze od kury.
- Veľa báb dieťa zamárni.** - *Gdzie kucharek sześć, tam nie ma co jeść.*
- Veľa kriku pre nič.** - Wiele hałasu o nic.
- Veľa kuchárov presolí polievku.** - Gdzie kucharek sześć, tam nie ma co jeść.
- Veľa psov, zajacova smrť.** - Gromada psów - zajęcza śmierć.
- Veľké ryby žerú malé.** - Wielkie ryby jedzą małe ryby.
- Viac hláv, viac rozumu.** - Co dwie głowy, to nie jedna.
- Videla žaba koňa kuť, zdvihla tiež nohu.** - Konia kują, a żaba nogę podstawia.
- Viera hory prenáša.** - Wiara przenosi góry.
- Vínko hreje, vínko páli, vínko múdre hlavy šiali.** - *Po winie rozum w głowie ginie.*
- Vlk i z čítaného berie.** - Wilk i cechowane owce porwie.
- Vlk premení srst', ale nie náтуру.** - Wilk zmienia sierść, ale nie naturę.
- Vlk si vždy príčinu na ovcu nájde.** - Wilk znajdzie przyczynę, gdy chce zdławić jagnię.
- Vlkovi cestu do hory neukazuj.** - Nie ucz księdza pacierza.
- Vo víne je pravda.** - W winie prawda.
- Vrana k vrane sadá.** - Ciągnie swój do swego.
- Vrana vrane oko nevykole.** - Kruk krukowi oka nie wykole.
- Vrchy sa neschodia, ale ľudia sa schodia.** - Góra z górą się nie zejdzie, ale człowiek z człowiekiem zawsze.
- Všade dobre, doma najlepšie.** - Wszędzie dobrze, ale w domu najlepiej.
- Všade je kúkoľ medzi pšenickou.** - Każde pole rodzi kąkole.
- Všetka sláva – poľná tráva.** - Sława szybko przemija.
- Všetkého moc škodí.** - Co za dużo, to niezdrowo.
- Všetko chce svoj čas.** - Wszystko w swoim czasie.
- Všetko má (raz) svoj koniec.** - Wszystko ma swój koniec.
- Všetko má svoje výhody i nevýhody.** - Wszystko ma swoje wady i zalety.
- Všetky cesty vedú do Ríma.** - Wszystkie drogi prowadzą do Rzymu.
- Vtáka poznáš po perí, človeka po reči.** - Ptaka po pierzu, wilka po sierści, a z mowy człowieka poznasz.
- Výnimka potvrdzuje pravidlo.** - Wyjątek potwierdza regułę.

Z

Z cudzej škody sa neraduj, ale sa uč. - *Ucz się na cudzych błędach.*

Z dlhého jazyka škodlivá muzika. - Zły język gorszy od ognia

Z malej iskry veľký oheň býva. - Mała iskra wielki pożar wznieci.

Z peknej miski sa nenaješ, keď je prázdna. - a) Z pięknej miski się nie najesz.

b) Co po pięknej misce, kiedy jest próżna.

Z pustej stodoly iba sova vyletí. - Ze stodoły pustej nie wyleci wróbel tłusty.

Z tej múky chleba nenapečieš. - Z tej mąki chleba nie będzie.

Z vlka nebude baran, ani zo psa orač. - Trudno wilkiem orać.

Z vlka nebude rataj. - Choćbyś aptekę na zaprawę obrócił, z wilka nie uczynisz daniela.

Za blbosť sa platí. - Za głupotę trzeba płacić.

Za dobré nečakaj dobré. - Niewdzięczność jest zapłatą świata.

Za kus chleba robiť treba. - Chleba dorabiać się trzeba.

Za málo peňazí málo muziky. - Jaka płaca, taka praca.

Zabudol vôl, že teľaťom bol. - Zapomniał wół, jak cielęciem był.

Začiatok vody, koniec chleba. - W górach początek wody, a koniec chleba.

Zajac tiež nič neverí a žije. Ale keď ho psi doháňajú, vtedy voja kňaz! kňaz! - Jak trwoga, to do Boga.

Zakázané ovocie najlepšie chutí. - Zakazany owoc smakuje najlepiej.

Zápal bohu sviecu a čertovi hlaveň. - Bogu świeczka, a diabłu ogarek.

Zázraky sa nedejú. - Cudów nie ma.

Zdanie klame. - Pozory mylą.

Zdieľaný žal je polovičný žal. - Dzielony smutek, to tylko połowa smutku.

Zíde z očí, zíde z mysle. - a) Co z oczu, to i z serca.

b) Czego oczy nie widzę, tego sercu nie żal.

Zlá zelina nevyhynie. - Złe ziele nie wyginie.

Zlí duchovia svoju moc stratia, keď kohút zaspieva. - Kiedy kur zapieje, diabeł truchleje.

Zlý hlad, vojna, mor, oheň – horší zlí susedia. - Zły głód, wojna, powietrze, - gorsi źli sąsiedzi.

Zlý strom zlé ovocie nesie. - Złe drzewo wydaje złe owoce.

Zvyk je druhá prirodzenosť. - Przyzwyczajenie jest drugą naturą człowieka.

Zvyk je železná košeľa. - Przyzwyczajenie jest drugą naturą człowieka.

Ž

Žaba kaluž nájde. - Koza wrzосу, bocian żaby, a żaba błota szuka.

Želanie je otcom myšlienky. - Potrzeba matką wynalazku.

Železo treba kuť za horúca. - Kuj żelazo, póki gorące.

Žeň sa nielen očami, ale ušami. - Żeń się oczyma i uszyna.

Žeň sa zblízka, kradni zďaleka. - Żeń się blisko, a kradnij daleko.

Žiadne pravidlo bez výnimky. - Nie ma reguły bez wyjątku.

Žijeme len raz! - Raz się żyje!